

KONCEPCIÓ

**a globális felelősségvállalásra nevelésről a formális és nem-formális oktatásban
Magyarországon**

Budapest, 2016. december

I.

1. Bevezető

A nemzetközi fejlesztési együttműködés (a továbbiakban: NEFE) és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtás olyan külkapcsolati szakpolitikák, melyek eredményes működéséhez elkerülhetetlen a globális nevelés alkalmazása.

A globális nevelés működtetése a fejlett országok többségében alapvetően kormányzati feladat és az oktatási tárcákra tartozik, de mivel jelentősen befolyásolja a fejlesztési külkapcsolatokat, az országok donortevékenységét, táplálja, segíti a fejlesztési oktatást, a szegénység-csökkentésre irányuló globális felelősségvállalást, növeli a társadalmi tudatosságot, az érzékenyítést a világ dolgai iránt és az akcióképességet a problémák megoldásához, nem választható el élesen más pl. külügyi, környezetvédelmi, klímapolitikai stb. tárcák kompetenciáitól.

A fejlett (donor) országokban a NEFE és a humanitárius szakpolitikát a külügyi, külgazdasági, vagy fejlesztési együttműködési minisztériumok működtetik, vagyis olyan tárcák, amelyek a globális felelősségvállalásra nevelés formális oktatásba történő alkalmazásában csak közvetve vesznek részt. A nemzetközi gyakorlatban általában **tárcaközi koordinációban**, a külügyi és oktatási tárcák együttműködésével valósul meg a globális felelősségre nevelés alkalmazása a formális és nem-formális oktatásban. Ezek az együttműködések a NEFE szakpolitikát is meghatározó stratégiák és hatályos jogszabályok alapján alakulnak.

A környező országok gyakorlatát nézve a tárcaközi együttműködések többnyire stratégiákon alapulnak: **Ausztóriában** 2003-tól az *Austrian Strategy Group For Global Education* alapján a külügyi, oktatási és környezetvédelmi tárca és az osztrák NEFE ügynökség, az Austrian Development Agency működésében valósul meg a globális nevelés; **Csehországban** a *National Strategy for Global Development Education (2011-2015)* alapján a külügyi és oktatási tárca működteti, a cseh NEFE ügynökség, kutató intézetek és egyetemek, továbbá a civil szervezetek a végrehajtók; **Szlovákiában** a 2012-ben elfogadott *National Strategy of Global Education*-nek megfelelően a külügyi és oktatási tárca közös feladata, a kutató intézetek szakértőinek és az NGDO platform végrehajtása mellett; **Lengyelországban** 2011-től a külügyi és oktatási tárca közötti *Memorandum of Understanding rögzíti a globális nevelés iskolai keretek közötti és azon kívüli működését*, a Zaganica Group, fejlesztési, demokráciafejlesztést támogató és humanitárius szervezeteket tömörítő NGO ernyőszerkezet végrehajtása mellett.

Magyarországon nem készült stratégia a globális nevelésről, ugyanakkor a külügyi és oktatási feladatokat ellátó tárcák és más intézmények, továbbá a civil szervezetek több mint tíz éve, különböző formában támogatják és elősegítik a globális nevelés gyakorlatának meghonosítását a magyar oktatási rendszerekben és azokon kívül. Ezek a kezdeményezések

azonban nem tükröznek átfogó szemléletet és nem kapcsolódnak egymáshoz, nem épülnek egymásra.

A Külgazdasági és Külügyminisztérium (a továbbiakban: KKM) támogatta a Development Education, a fejlesztési oktatás és a NEFE társadalmi tudatosságot növelő (Public Awareness) projekteket a magyar fejlesztési és oktatási szakértők és civil szervezetek végrehajtásával. A jó gyakorlatok sorába tartozik a környezettudatos nevelés eredményének köszönhetően a Zöld Óvoda Program és Hálózat kiépülése, illetve a már jól ismert, 2000-től kibontakozó országos Ökoiskolai Program és Hálózat kiépülése, továbbá a századelős hagyományokra épülő erdei óvoda, erdei iskola programok is.

A széles körben lefolytatott társadalmi konzultáció eredménye, hogy a benne résztvevők elfogadták és támogatták, hogy egy egységes koncepció mentén alakítsuk ki a hiányzó láncszemeket és alkossunk egységes szemléletet, beemelve a meglévő eredményeket.

Jelen koncepció (a továbbiakban: **Koncepció**) összhangban van a Nemzeti Alaptantervvel, az abban nevesített **hazafias, nemzeti neveléssel** tartalmilag koherens és az megfelelő hangsúllyal szerepel a Koncepcióban.

2. A globális felelősségvállalás új összefüggései - az Agenda 2030

Magyarország az ENSZ és az EU tagállamaként is felelősséget vállal a világban kialakult szegénység és egyenlőtlenségek csökkentésében, és vállalja az ENSZ Közgyűlésén 2015 szeptemberében a világszervezet által elfogadott Fenntartható Fejlődési Célok megismertetését, népszerűsítését, és a megfogalmazott célok megvalósításában való részvételt.

A globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatban két fontos nemzetközi dokumentum a mérvadó, az ENSZ által 2000-ben elfogadott ún. **Millenniumi Fejlesztési Célok**ot tartalmazó nyilatkozat, és a 2015. szeptemberi ENSZ Közgyűlésen az azt felváltó **Fenntartható Fejlődési Célok**ot megfogalmazó **Agenda 2030**. A két fejlődési célrendszer között hangsúlyos különbség az, hogy míg az előbbi egy egyoldalú fejlesztést vizionál, az utóbbi *összekötve a fenntarthatóság környezeti, társadalmi és gazdasági dimenzióit egy átfogó, rendszerszintű fejlődést céloz meg.*

A rendszerszintű változások kiváltásához bizonyos alapértékek és kritériumok kellenek, és a FFC keretrendszer gyakorlatba ültetése során elengedhetetlen ezeknek az alapvető elveknek az érvényesülése. A FFC kidolgozásának folyamatában alapul vett értékek a következők: *a környezeti fenntarthatóság, az emberi jogok, a szegénység felszámolása, az emberi jólét, a béke és biztonság, a méltányosság és a globális felelősségvállalás.*

Mindezek az alapértékek a végső célokon belül az oktatáshoz kötődő 4. alapvető cél egyik alcéljában konkrét megfogalmazást is nyertek *a globális felelősségvállalásra, fenntarthatóságra nevelés és egyéb nevelési területek tekintetében, ezáltal minden ENSZ tagország, így Magyarország számára is teljesítendő célt kijelölve.*

A Koncepció célja, hogy az eddig elért eredményekre és a széles hazai partneri együttműködésre támaszkodva, egységes szemlélettel, tárcaközi együttműködéssel az

Agenda 2030 szellemében újragondolt globális nevelés kerüljön bevezetésre a formális oktatásba és a nem-formális oktatásba, korunk történéseinek és kihívásainak figyelembevételével.

3. A problémák beazonosítása a NEFE Stratégia elfogadását és a NEFE törvény hatálybalépését követően

Magyarország nemzetközi fejlesztési együttműködésére vonatkozó szakpolitikai stratégiájáról és nemzetközi humanitárius segítségnyújtására vonatkozó szakpolitikai koncepciójáról (2014-2020) szóló 1182/2014. (III. 27.) Korm. határozat (a továbbiakban: 1182/2014. (III. 27.) Korm. határozat) 12 pontban foglalta össze a NEFE Stratégia legfontosabb végrehajtási elemeit.

A 1182/2014. (III. 27.) Korm. határozat 1.8. pontja alapján a Kormány „*felhívja a külügyminisztert és az emberi erőforrások miniszterét, hogy dolgozzák ki a globális nevelés és NEFE ismereteknek a formális oktatásba történő bevezetésének koncepcióját a NEFE és a nemzetközi humanitárius tudatosság növelése érdekében.*”

A nemzetközi fejlesztési együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról szóló 2014. évi XC. törvény (a továbbiakban: NEFE törvény) 12. §-a kimondja: „*A külpolitikáért felelős miniszter és az oktatásért felelős miniszter együttműködik a nemzetközi fejlesztési együttműködési és nemzetközi humanitárius segítségnyújtási tevékenység hazai társadalmi támogatottságának növelésében, és ennek részeként a fiatal generáció szemléletformálásában, az önkéntesség szerepének erősítésében és a globális felelősségvállalásra nevelés előmozdításában.*”

A szakpolitikáért felelős KKM Nemzetközi Fejlesztési és Humanitárius Főosztálya a Külügyi és Külgazdasági Intézettel együttműködve, az Emberi Erőforrások Minisztériuma (a továbbiakban: EMMI) Köznevelés-stratégiai Főosztályának részvételével 2015. január 28-án egy **helyzetfeltáró társadalmi egyeztető konzultációt** rendezett a témában érintett intézmények, civil szervezetek és szakértők közreműködésével annak érdekében, hogy megállapítsa, eddig milyen **eredményű** tevékenység folyt Magyarországon, **milyen hiányosságok** vannak, s honnan lehet folytatni a NEFE tudatosság növelése érdekében a globális nevelés hazai alkalmazását. A társadalmi konzultáció első köre eredményesen zárult.

A 1182/2014. (III. 27.) Korm. határozat két minisztériumot nevesít a koncepció kidolgozására, a KKM-et és az EMMI-t. A Koncepció elfogadása után a feladatok végrehajtása több minisztériumot is érint a NEFE szakpolitika szerteágazó tematikája miatt. A 2014. december 19-én megalakult NEFE Koordinációs Tárcaközi Bizottság (a továbbiakban: NEFE TB) határozatában, a NEFE Cselekvési Tervben rögzítette a globális nevelés fontosságát a NEFE szakpolitika fejlesztési célú koherenciája miatt,¹ mivel a fejlesztéssel igen sok szakpolitika hozható összefüggésbe, pl. a klímapolitika, az élelmezésbiztonság, a katasztrófa kockázat csökkentés, a migráció stb.

¹ Az ENSZ, az OECD és az EU dokumentumai a szakpolitika fejlesztési célú koherenciáját PCD (Policy Coherence for Development) rövidítéssel jelölik.

A KKM és az EMMI között a témával kapcsolatos **feladatmegosztásra** került sor annak tisztázása érdekében, hogy mely témák és feladatok tartoznak az egyes tárcák kompetenciájába, továbbá milyen közös feladatok vannak, tekintettel az ENSZ *Fenntartható Fejlődési Célok keretrendszerre*, az **Agenda 2030** tartalmi gazdagságára és a változásokra, amelyeket figyelembe kell venni a NEFE szakpolitika további teendői során, valamint amelyeket kiemelten kell kezelni a fenntarthatóság fogalmának megváltozásában, gazdagodásában a globális nevelést illetően is.

A koncepció arra a feladatmegosztásra épült, hogy az **EMMI** a globális felelősségvállalásra nevelés **formális oktatásba történő bevezetésének és működtetésének** feladataira és az ehhez szükséges **kapacitásteremtésre**; míg a KKM a magyar **társadalom NEFE tudatosságának növelése** érdekében a **fejlesztési oktatásra**, a **globális nevelés nem-formális és informális hálózatának kialakítására** fókuszál, továbbá **szakpolitikai ismereteivel segíti** a formális oktatás számára is szükséges kapacitásteremtést, kapacitásépítést.

Az KKM Nemzetközi Fejlesztési és Humanitárius Főosztálya és az EMMI Köznevelési Intézményrendszer Fejlesztéséért Felelős Helyettes Államtitkárságának Köznevelés-stratégiai Főosztálya koordinálásával létrejött egy **szakmai munkacsoport**: a KKM, az EMMI és az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (a továbbiakban: OFI) képviselőiből, szakértőiből, a kormányzati oldalról, valamint a HAND Szövetség Globális Nevelés Munkacsoportja és más hazai civil szervezet szakértőiből, a civil oldalról.

A szakmai munkacsoport megtárgyalta a **HAND Szövetség** által készített, az elmúlt évtizedben a civil szervezetek által végrehajtott projekteket feldolgozó **tanulmányát**, mely felmérte azt is, **milyen segédanyagok állnak** a pedagógusok, az oktatók rendelkezésére jelenleg a globális nevelés alkalmazása során.

A HAND Szövetség **ajánlásokat** is tartalmazó dolgozatát a **Fejlesztés Európai Éve jegyében** 2015. július 27-én mutatta be a KKM Nemzetközi Fejlesztési és Humanitárius Főosztályán. Az ENSZ Agenda 2030 elfogadását követően szükségessé vált az anyag átdolgozása, melyet az EMMI és a KKM közös szakmai fóruma *2015. november 30-án vitatott meg. A szakmai fórumon az EMMI részéről a köznevelési intézményrendszer fejlesztéséért felelős helyettes államtitkár* ismertette a tárca álláspontját a kérdésben. *Az álláspont találkozott a szakmai fórum nézeteivel, elképzeléseivel így a Koncepció már ezekre a közösen kialakított elvekre épülhetett rá.*

4. Helyzetelemzés: a nemzetközi és hazai tervdokumentumok és jogszabályi keretek között

A jövő iránt érzett felelősség feltételezi, hogy a *tudatos magyar állampolgárok, aktív polgárként éljék meg identitásukat, őrizzék az emberiség értékeit és a kor szellemét megértve készek legyenek a Fenntartható Fejlődési Célok befogadására és megvalósítására.*

A globális nevelés bevezetése a formális oktatásba **elsősorban azt jelenti, hogy szemléletváltozásra van szükség, hogy az új generációk ne csupán ismereteket szerezzenek a globális világ eseményeiről, hanem a globális felelősségvállalással, mint**

megszerzett képességgel részt vállaljanak maguk is a közvetlen és tágabb környezetük alakításában.

4.1. A civil szervezetek tevékenysége során szerzett tapasztalatok - jó gyakorlatok

Az elmúlt egy évtized során a KKM NEFE szakpolitikáért felelős főosztálya együttműködve a HAND Szövetséggel és más fejlesztésben és humanitárius segítségnyújtásban jártas civil szervezetekkel, pályázati felhívásokon keresztül számos globális nevelés témakörű projektet hajtott végre, s sokat tett annak érdekében, hogy a NEFE és a globális felelősségvállalásra nevelés gondolatvilága, fogalma, értékei hazánkban ismertté váljanak. Magyarország EU tagsága után már több nemzetközi és EU-s projektben is részt vettek a magyar civil szervezetek. Ilyen volt az EU EuropeAid programjának keretében megvalósult Trialóg és DEAR (Development Education and Awareness Raising) fejlesztési oktatási, és tudatosságnövelés programok, amelyekben a HAND Szövetség és tagszervezetei vettek részt a KKM támogatásával.

A HAND Szövetség már a nemzetközi tapasztalatok birtokában 2007-ben létrehozta HAND-en belül a **Globális Nevelés Munkacsoportot**, mely konferenciákat szervezett, s többször kezdeményezte a kormányzatnál, más európai ország mintájára, hogy Magyarország is készítsen a globális nevelésre vonatkozó nemzeti stratégiát a környező országokhoz hasonlóan. A HAND Szövetség két alkalommal jelentetett meg összefoglaló kiadványt, 2007-ben és 2009-ben, melyekben összegyűjtötték a civil szervezet által kidolgozott gyakorlatokat, segédanyagokat és a szervezetek *on-line működő adatbázisa egyre gazdagodott*.

A HAND Szövetségen kívül más hazai szervezetek, intézmények is jeleskedtek NEFE és humanitárius tudatosságnövelő programokban, amelyek a formális és nem-formális oktatásban jól hasznosítható tapasztalatokat gyűjtöttek össze, illetve az elvégzett projektek „melléktermékeként” segédanyagokat készítettek az óvoda- és iskolapedagógusok számára, illetve felnőttoktatás szervezésével, fejlesztési oktatással segítették elő a tudatos támogatói magatartást, pl. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, UNICEF magyar szervezete, Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány, Kultúrafrika Alapítvány stb.

Mindezek a törekvések hozzájárultak ahhoz, hogy a globális felelősségvállalásra nevelés témája és a hozzá kötődő tevékenységek beépüljenek a társadalmi tudatosságot növelő akciókba, és bár nem országos méretekben, de ismertté váltak a szakmai és az állampolgári közösségek előtt.

4.2. Kormányzati kezdeményezések, intézkedések

4.2.1. Külgazdasági és Külügyminisztérium

A NEFE sikere szorosan összefügg a globális felelősségvállalásra neveléssel, és annak eredményével, a NEFE tudatossággal. A NEFE szakpolitika 2001-ben megfogalmazott feladatai között a tudatosságnövelési feladat már megfogalmazódott, de a formális oktatással való szoros kapcsolata csak a 2014-ben, a Kormány által elfogadott NEFE Stratégiában jelenik meg feladatként, különösen annak hatására, hogy a nemzetközi felmérések szerint hazánkban sokkal kevesebben ismerik, és tartják fontosnak a NEFE tevékenységet, mint pl. az

EU többi tagállamában. Ez derült ki pl. a legfrissebb Eurobarometer adataiból, valamint ezt igazolták vissza a hazai szakértők felmérései is. **Ezen változtatni szeretnénk, és remélhetőleg a Koncepció elfogadása és megvalósítása pozitív változást hoz majd.**

A **NEFE Stratégia** 63-68. pontjai foglalkoznak a globális neveléssel összefüggő feladatokkal, nevezetesen azzal, hogy Magyarországon a globális nevelés szempontjából **kiemelt célcsoport a fiatalok**. A NEFE Stratégia kiemeli, hogy nagyobb súlyt kell helyezni a NEFE tevékenységgel kapcsolatos **felvilágosító munkára** s ebben az **önkéntesség** erősítése jó lehetőséget teremt a szemléletformálásra. Megfogalmazza azt is, hogy a NEFE tudatosságnövelés másik **speciális célterülete a hazai vállalatok NEFE ismereteinek bővítése**, amely a külkapcsolatainkra, beleértve az **EU külső fejlesztési célú tevékenységében való markánsabb részvételre** is jótékony hatást fejthet ki. (67. pont) Kiemeli a NEFE Stratégia a NEFE tapasztalatokkal rendelkező civil szervezetek és a **sajtó szerepét**, továbbá külön pontot szentel a különböző szintű döntéshozókkal összefüggésben a PCD-nek és az ezzel kapcsolatos tudatosságnövelésnek.

A **NEFE törvény** 12. §-a kimondja: „A külpolitikáért felelős miniszter és az oktatásért felelős miniszter együttműködik a nemzetközi fejlesztési együttműködési és nemzetközi humanitárius segítségnyújtási tevékenység hazai társadalmi támogatottságának növelésében, és ennek részeként a fiatal generáció szemléletformálásában, az önkéntesség szerepének erősítésében és a globális felelősségvállalásra nevelés előmozdításában.” A feladat teljesítésének elkezdéséhez jó kiindulópont az Agenda 2030 elfogadása és a fenntarthatóság újszerű értelmezése.

A magyar fiatalok **2015-ben a Fejlesztés Európai Évében** számos rendezvényen találkoztak a globális neveléssel kapcsolatos programokkal és feladatokkal, és bemutathatták ismereteiket, képességeiket is. Ezek a programok nagy érdeklődést váltottak ki. Sajnos az **informális tanulási és képzési eljárásokban rejlő lehetőségeket** (pl. a *tapasztalati* tanulást, a *szabad* tanulást, a *gyakorlati* tanulást, a *saját élményű* tanulást, a *média*-tanulást, az e-learning-et, a digitális oktatást) **kevésbé használták ki** korábban. A modern tájékoztatási eszközök, az élménnyé váló tanulás a fiatalokat közelebb hozza a problémák megértéséhez.

4.2.2. Emberi Erőforrások Minisztériuma

Annak ellenére, hogy Magyarországon nem született külön stratégia a globális nevelésről, annak számos eleme, így a környezettudatos nevelés is nagy teret nyert a magyar közoktatásban, köznevelésben, továbbá a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Nat) egyik kiemelt fejlesztési területe a fenntarthatóságra nevelés. A zöld civil szervezetek kezdeményezésére már igen korán, az 1997-1998-es években a Magyar Környezeti Nevelési Egyesület irányításával megszületett, és azóta többször megújításra, frissítésre került a Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia. Ez az alapvetés az élet minden területére vonatkoztatva sorolja fel például a fenntarthatóság értékrendjének megvalósítására.

Zöld Óvoda Program és Hálózat:

Magyarországon - a világon szinte egyedülálló példaként - létrejött a 3-6 éves korosztály számára kialakított **Zöld Óvoda Program és Hálózat**.

A Zöld Óvoda program alapját maga az óvodai élet jelenti. A Zöld óvoda olyan óvoda, amely elkötelezett a fenntarthatóság pedagógiája iránt, értékeket közvetítve viselkedésmintákat nyújt, amely elősegíti a gyermekek pozitív viszonyulását az élő- és élettelen, az épített és a természetes, valamint a társadalmi környezethez. A Zöld Óvoda Program 2005-ben készült el a 20 pontos kritérium- és indikátorrendszer kidolgozásával. 2006 áprilisától a környezetügyért és az oktatásügyért felelős tárcák közösen hirdetik meg a Zöld Óvoda cím elnyerésére irányuló pályázatot. A Zöld Óvoda cím három évre szól, utána újra megpályázható. 2013-ban adták át először az Örökös Zöld Óvoda címet, melyre a háromszoros Zöld Óvoda címmel rendelkezők pályázhattak.

Ma Magyarországon az óvodai intézmények 29 %-a Zöld Óvoda. (Ennek 5 %-a az Örökös Zöld Óvoda cím birtokosa.)

Az óvodapedagógusi teendőket az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII.17.) Korm. rendelet szabályozza.

Ökoiskolák:

A másik sikeres folyamat a környezeti nevelésben, illetve a fenntarthatóságra nevelésben az Ökoiskola Program és Hálózat kiépítése volt Magyarországon. Az Ökoiskola Programot 2000-ben indította útjára az oktatási és a környezetvédelmi minisztérium a fenntartható fejlődés tanítása és közvetítése iránt elkötelezett ún. „egész iskolás megközelítés”-t alkalmazó iskolák részére. A Program alapja az „Ökoiskola” cím, melyet pályázat alapján a köznevelésért és a környezetvédelemért felelős miniszter adományoz. A Programot segíti a címmel rendelkező köznevelési intézmények tudásmegosztó és tudásbővítő hálózata (Ökoiskola Hálózat), egy tematikus honlap, egy hírlevél, az Ökoiskolai nevelési-oktatási program modulgyűjteménnyel, néhány pedagógus továbbképzés, évente több hazai szakmai rendezvény, valamint a nemzetközi és hazai szakmai-tudományos közéletben való részvételi lehetőség a fenntarthatóság tanulása témájában.

A 2000-ben indult kezdeményezés eredményei szerteágazóak. **2016 januárjától több mint 900 intézmény** (többsége általános iskola, néhány művészetoktatási intézmény és kollégium; negyede középiskola és szakiskola) viseli büszkén az „Ökoiskola”, „Örökös Ökoiskola” címet az ország minden szegletében. **Ez a magyar iskolák 23 %-át teszi ki jelenleg**, amelynek egyharmada már az „Örökös Ökoiskola” címet viseli.

A Köznevelés-fejlesztési stratégia és a Nemzeti alaptanterv:

A **nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény (a továbbiakban: Nkt.)** és a **Nat**, figyelmet fordít az emberiség előtt álló közös, globális problémákra.

A Nat lehetővé teszi, és **több ponton is nevesíti a globális kihívásokra való felkészítés fontosságát**, továbbá kiemelt fejlesztési területként szerepel benne a fenntarthatóságra nevelés, amely a rendszerszemlélet mentén számos műveltségterületre és tantárgyra terjed ki.

A különböző műveltségi területeken belül nevesíti továbbá az egyes tantárgyakban és a Nat-ra épülő kerettanterv alapján a helyi pedagógiai programokhoz, a tantárgyakhoz történő kapcsolhatóságot.

Az egész világot érintő átfogó kérdésekre vonatkozóan az egyén, az állam, a civil szféra, a kisebb és nagyobb közösségek felelősségét, lehetőségeit, feladatait hangsúlyozza a világ globalizálódásában rejlő lehetőségek kihasználásában és a veszélyek csökkentésében, elhárításában. A Nat az iskolai műveltséget – az EU oktatáspolitikai elveinek² megfelelően – ún. kulcskompetenciák köré rendezi.

A *szociális (társas) és állampolgári kompetencia* tartalmazza egyebek között a közjó iránti elkötelezettséghez szükséges ismeretek, gondolkodásmód és készségek elsajátítását, az e tevékenységek végzése iránti igény felkeltését, az egészséges életvitel kialakítását, a személyes előítéletek leküzdését, az emberi jogok teljes körű tisztelését, a közösségi, a helyi, a magyar és az európai identitás kialakulását és tartalommal való „megtöltését”. A kulcskompetenciák rendszere tehát az egyik olyan fogalmi keret, amelyben a NAT megjeleníti a globális szempontokat. Az aktív állampolgári magatartáshoz szükséges rész-képességek, értékorientációk, beállítódások elsajátítását döntően a tanulók aktív részvételére építő tanítás és tanulás-szervezési eljárások minősége, illetve az iskolai élet demokratikus gyakorlata biztosíthatja.

A globális felelősségvállalásra nevelés tartalmi és módszerei gyakorlatilag minden műveltségterületen megjelennek, ezért szinte minden tantárgyba beágyazhatóak. A globális felelősségvállalásra nevelésnek helye van mind a tanórai, mind a tanórán kívüli keretek között.

A globális felelősségvállalásra nevelés kapcsolódik a társadalmi felelősségvállaláshoz **az iskolai közösségi szolgálat** révén is. [Nkt. 4. § 15. pont; 6. § (4) bek.] Fontos, hogy minden középfokú oktatási intézményben hangsúlyos legyen a globális felelősségvállalásra nevelés, és az, hogy illeszkedjen egy komplex, alaposan átgondolt aktív állampolgárságra nevelési programhoz. **Erre kiváló alkalom a diákok közösségi szolgálata. Az iskolai közösségi szolgálat tapasztalatait a tanulók jól fel tudják használni a későbbiek során az önkéntes tevékenységek vállalásakor.**

A globális nevelés megjelenése a felsőoktatásban:

A nemzeti felsőoktatásról szóló törvény célja a széleskörű külkapcsolati rendszerben versenyképes tudás átadásához és megszerzéséhez szükséges feltételrendszer megteremtése, a felsőoktatás színvonalának emelése, illetve a nemzeti felsőoktatási intézményrendszer működésének biztosítása. A felsőoktatás társadalmi funkciója a korszerű ismeretek közvetítése és átadása, a fenntartható fejlődés biztosítása az ország tudományos, műszaki fejlődésében, az oktatás, kutatás és a gazdaság együttműködésében. A Fenntartható Fejlődési Keretrendszer, az Agenda 2030 létrejötté 2015-ben megnyitotta az utat a fenntarthatóság környezeti, társadalmi és gazdasági dimenzióit összekötő, átfogó, rendszerszintű fejlődés

² Európai Parlament és a Tanács ajánlása az egész életen át tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról (2006. december 18. (2006/962/EK)

előtt. Ennek következménye, hogy a felsőoktatás társadalmi funkciója is új, nemzetközi elemekkel bővül.

Pedagógus-továbbképzés:

A felsőoktatási intézmények közül az Eötvös Loránd Tudományegyetem létesített egyedül a fenntartható fejlődés témájában *szakirányú továbbképzést*. A szakirányú továbbképzés pedagógus-továbbképzésként beszámítható.

A pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben részt vevők juttatásairól és kedvezményeiről szóló 277/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet 7. §-a szabályozza a pedagógus-továbbképzési programok alapításának körülményeit.

Jelenleg 50-nél is több, a *globális neveléshez*, a *fenntartható fejlődéshez* kapcsolható pedagógus-továbbképzést akkreditáltak az Oktatási Hivatalban. (A továbbképzések 30, 40, 60, 90 és 120 órás képzések.) Ezek a továbbképzések alapvetően a környezeti nevelés, a fenntarthatóságra nevelés elvárásainak megvalósítására törekednek, a diákokban a környezettudatos gondolkodás és viselkedés kialakítását célozzák meg.

A pedagógusok számára rendelkezésre álló segédeszközök sokfélék; nincsenek egységes rendszerbe foglalva, a civil szervezetek szakértői és az OFI szakemberei dolgozták ki a globális neveléshez a formális és nem-formális oktatás számára.

Az eddigi eredmények külön-külön és együttvéve is fontos fejlemények, ám **nem hatják át a köznevelési rendszer és a felsőoktatás egészét, a jó gyakorlatok széles körben nem ismertek.**

A fentiek alapján megállapítható, hogy adottak a jogszabályok és a tervdokumentumok, amelyek lehetővé teszik a globális felelősségvállalásra nevelés alkalmazását. A globális nevelés bevezetéséhez rendelkezésre álló hatályos jogszabályok és stratégiai dokumentumok megléte fontos, de nem elégséges feltétele annak, hogy Magyarországon a globális felelősségvállalásra nevelés sikeresen megvalósuljon. Szükség van a szemléletformáláshoz alkalmazható megfelelő módszerek, gyakorlatok, és tananyagok kidolgozására.³

II.

1. A szemléletváltás tartalma, megvalósításának módja

³ Néhány tananyag elérhetősége: Ökoportál (<https://portal.nkp.hu> – nemzeti köznevelési portál (OFD); Globális Nevelés Tudásközpont (ELTE PPK), on-line tudásközpont (<http://hu.gerc-net.info/start.asp?ID=242697&b=4773>); Ökoiskolai nevelési-oktatási program (<http://ofi.hu/okoiskola-nevelesi-oktatasi-program>) – konkrét modulok adaptálása, Ökoiskola Hálózat jó gyakorlatai; Magyar Környezeti Nevelési Egyesület – www.mkne.hu (Módszerkosár, NKNS, kiadványok); Civil-iskolai együttműködések - civil szervezetek honlapjain, civil szervezetek által megvalósított projektek

A NEFE Stratégia és a Köznevelés-fejlesztési stratégia, a hatályos NEFE törvény és az Nkt. alapot ad arra, hogy végrehajtásukhoz egy átfogó komplex szemléletre támaszkodó globális felelősségre nevelési koncepció valósuljon meg a kormányzati és nem kormányzati közreműködők részvételével. **Ezekkel az érvekkel és elvekkel a társadalmi konzultáció résztvevői egyetértettek és a Koncepciót elfogadásra javasolták.**

1.1. A Koncepció elfogadja azt a munkadefiníciót, amelyet a HAND Szövetség Globális Nevelés Munkacsoportja dolgozott ki és használt a 2015-ös tanulmányában:

„A globális nevelés a globalizáció hatására növekvő társadalmi, gazdasági, technológiai, politikai, demográfiai és környezeti egyenlőtlenségek, globális folyamatok megismerését és alakítását szolgálja. Célja a résztvevők társadalmi részvételének erősítése, a jövő generációk iránt érzett felelősségének a növelése, illetve az ezekhez tartozó attitűdök és kompetenciák fejlesztése. Ez egy dinamikus, aktív tanulási folyamat kialakításával és rendszergondolkodás fejlesztéssel érhető el, amely az állandóan változó globális társadalom, ezen belül az *én* és közeli, távoli környezetének viszonyára összpontosít. Felkészít az egyén helyének, szerepének, felelősségének értékelésére, egyéni és közösségi feladatainak meghatározására a globális folyamatokban. Nyitott gondolkodásra, kritikus szemléletre, globális szolidaritásra felelősségvállalásra és tudatos együttműködő cselekvésre sarkall.”

1.2. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a nemzeti közoktatási rendszerek szinte sehol sem képesek megoldani a globális felelősségvállalásra nevelést a releváns civil szervezetekkel való együttműködés nélkül. Más országok globális nevelési stratégiákban az alapidokumentumok minden esetben felhívják a figyelmet a *nem-formális és informális tanulás* jelentőségére, vagyis **az élethosszig tartó tanulás fontosságára.** Ebben a kontextusban felértékelődik a **civil szervezetek** és az egyéb **nem állami szereplők** által biztosított tanulási formák jelentősége. **A Koncepció ezzel egyetért és támogatja az együttműködést és a partneri kör kiszélesítését.**

A Koncepció hosszú távú célkitűzése, hogy Magyarországon 2030-ra valamennyi formális oktatásban résztvevő fiatal szerezzék meg a fenntartható fejlődés előmozdítása érdekében szükséges tudást és képességeket, növekedjen a NEFE tudatosság a társadalomban a fejlesztési oktatás hálózatának kiépítésével, a nem-formális oktatás és az informális oktatás segítségével. A feladatokat végrehajtása hosszú távon elősegíti a magyar társadalom globális felelősségvállalásának, tudatos döntéshozatalának és aktív részvételének növekedését a globális jelenségekkel, nemzetközi fejlesztéssel összefüggésben is.

1.3. Hatékonyság: A globális felelősségvállalásra nevelés akkor lehet hatékony és sikeres, ha nem idegen testként, hanem a formális, a nem-formális, az informális vagyis az élethosszig tartó tanulási folyamatok **integráns részeként** jelenik meg az óvodai neveléstől a felsőoktatásig, beleértve a pedagógusképzést és a felnőttoktatást is.

A formális oktatásba való bevezetés elsődleges célja a jövő generációinak felkészítése az aktív állampolgársági technikák gyakorlására annak érdekében, hogy hozzájárulhassanak egy fenntartható és a jelenleginél igazságosabb és egyenletesebben fejlődő világ működéséhez az Fenntartható Fejlődési Célokkal és a vonatkozó nemzetközi egyezmények elvárásaival összhangban.

1.4. A globális, kölcsönös függőségeket teremtő világban ugyanis csak akkor tud eligazodni az állampolgár, ha érti a kihívások lényegét, ha értelmezni tudja a jelenségeket, és képes meghatározni a saját szerepét, helyét a folyamatokban. Ehhez **sajátos kompetenciák** szükségesek, amelyek egyszerre tartalmazzák a **tudás**, a **készségek**, az **attitűdök**, az **értékek** és az **identitások** tartományát. A **globális nevelés szempontjából** nézve összefoglaltuk, hogy a koncepcióban milyen tartalmakat értünk az alábbi fogalmak használatakor:

- **Tudás** alatt értjük: emberi jogok és felelősségek, politikai kultúra, történelmi ismeretek, aktuális ügyek, kulturális örökség, jogi kérdések és ezek rendszerszintű összefüggései, valamint, hogy miként befolyásolja mindez a politikát és a társadalmat.
- **Készségek** alatt a következő tartalmat értjük: konfliktus-kezelés, interkulturális kompetencia, tájékozottságon alapuló döntéshozatal, kreativitás, a társadalom és a politika befolyásolásának képessége, kutatási képességek, képviselő, autonómia, támogatás, kritikai gondolkodás, kommunikáció, vitakészség, aktív figyelem, problémamegoldó képesség, az ellentmondásos jelenségekkel való megbirkózás képessége, együttműködési készség, kockázat felismerése.
- **Attitűdök**: politikai bizalom, politikai érdeklődés, politikai hatékonyság, autonómia és függetlenség, rugalmasság, kulturális megértés, más kultúrák, vallások tisztelete, a változásra, véleménykülönbségre való nyitottság, az aktív állampolgári részvétel iránti felelősség és nyitottság, a társadalom és politika befolyásolása.
- **Értékek**: emberi jogok, demokrácia, tolerancia, nemek közötti egyenlőség, fenntarthatóság (környezet-társadalom-gazdaság), béke és erőszakmentesség, igazságosság és méltányosság, emberi kapcsolatok, az aktív állampolgári részvétel elismerése.
- **Identitások**: a személyes identitás, a közösségi identitás, a nemzeti identitás, az európai identitás és a globális identitás érzése, identitás értékek.

A fenti fogalmak közötti összefüggések rámutatnak arra, hogy olyan **szemléletváltásra van szükség**, miszerint nem elegendő pusztán az ismeretek elsajátítását ösztönözni, hanem megkülönböztetett figyelemmel kell lenni a **globális felelősségvállalás kompetenciáinak minden komponensére és az azok közötti összefüggésekre**.

1.5.A globális felelősségvállalásra nevelés alapértékei a nyitottság, empátia, holisztikus szemlélet, globális perspektívák figyelembe vétele, elkötelezettség a társadalmi igazságosság iránt, békés és hatékony konfliktuskezelés, gyermek és fiatal központúság, rendszerszemlélet, kultúrák és generációk közti párbeszéd, a különbözőségek figyelembevétele, a mérlegelés képessége, a fenntarthatóság (környezeti, társadalmi és gazdasági szempontok kiegyensúlyozott figyelembe vétele), kritikus gondolkodás és problémamegoldó képesség.

Mindezek szükségesek ahhoz, hogy a fiatalok megértsék a kölcsönös függéseken alapuló világot és a globális problémákat, mint például a szegénység, a klímaváltozás, a háborúk és regionális konfliktusok. A globális nevelésre szolgáló **összetett módszertan** képessé teszi a résztvevőket arra, hogy megküzdjenek az egyre gyorsuló társadalmi változások okozta bizonytalansággal, valamint arra, hogy együtt éljenek a különböző kultúrákkal és életstílusokkal. Segíti továbbá a résztvevőket abban, hogy a sajátjuktól eltérő társadalmi csoportok (pl. kisebbségek, vidéki, földrajzilag különböző helyeken élő népcsoportok,

valamint a gazdaságilag és kulturálisan leszakadók) perspektívájából is képesek legyenek értelmezni a világot.

1.6. A globális felelősségvállalásra nevelés célja, hogy felkészítse a polgárokat – oktatási rendszereken kívüli képzésekkel is – arra, hogy képesek legyenek megbirkózni a körülöttük lévő világ történéseinek megértésével, a kölcsönös függőségeket teremtő világ kihívásaival, és aktív szereplői legyenek közvetlen és tágabb világuk ügyeinek alakításában; kiálljanak a környezet védelmére, a globális szolidaritás, a társadalmi igazságosság mellett, vagyis rendszerben gondolkodva az egész bolygóért, a Földért és minden embertársukért érezzenek felelősséget.

A globális perspektívák **köznevelésbe történő beemelésének** egyik legfőbb célja az, hogy tágítsuk és gazdagítsuk a diákok szemléletét, gondolkodási képességeit annak érdekében, hogy a **világról és saját magukról**, környezetükről alkotott nézeteik ne váljanak korlátolttá, ne csak saját érdekeik, helyzetük és kultúrájuk lencséjén keresztül szemléljék a világot, ugyanakkor **legyenek képesek a saját identitásuk értékeinek megismertetésére és képviseletére**.

1.7. A globális felelősségvállalásra nevelés hangsúlyos területei a **társadalom minden tagját érintően** a békére nevelés, a demokráciára nevelés, az állampolgári felelősségre, részvételt, aktivitásra nevelés, az emberi jogok ismeretére, tudatosítására, betartására és betartatására nevelés, önismeretre nevelés, más kultúrák ismeretére és megbecsülésére nevelés, környezeti nevelés és fenntarthatóságra nevelés.

1.8. Módszertani sajátosságok: A világ különböző országaiban és oktatási rendszereiben működő gyakorlatok alapján a **globális felelősségvállalásra nevelés módszertani sajátosságai**: tanuló-központú, a tanulók aktív részvételén alapul, partneri viszonyon nyugszik, a nevelő/oktató nem tudást, képességeket átadó tanár, hanem önmaga is tanul a folyamatban, a tanulási folyamat kiterjed a reflexióra, az érzésekre és a tevékenységekre, gyakorlati, tapasztalat alapú, mozgósít, képessé tesz, helyzetbe hoz. Ez a módszertan egy olyan folyamatot generál, amely a **konkrét problémák** vizsgálatával kezdődik, felkészít a problémák mögött húzódó komplex összefüggések mélyebb megértésére, **megváltoztatja a résztvevők viselkedését** és felbátorítja őket a saját szerepük megtalálására, ösztönzi és felkészíti őket arra, hogy **felelősséggel vegyenek részt** a problémák kezelésében. Módszertanilag új, hatékony, a célcsoport aktivitására építő komplex tanulásszervezési eljárások során tanulnak a tanulók a pedagógus facilitátor szerepe mellett.

Ebben a tanulási folyamatban mind a nevelési-oktatási intézményekben, mind az azokon kívüli ismeretszerzés szempontjából lényeges a **„kevesebb tartalom, több képesség/készség”** célkitűzés, ami mögött az a megfontolás húzódik, hogy a jövő nemzedékei számára a legnagyobb kihívás az információhalmazok megfelelő kezelése, a kritikus gondolkodás valamint a döntéshozatal, az együttműködés és a mérlegelés képessége lesz. Fontos elem az **érzékenyítés és a felkészítés módszertana**. *Ebben természetesen nagy szerepe van a tájékoztatásnak és a tények, ismeretek hatékony megosztásának, ahogyan azt a NEFE Stratégia globális nevelésre vonatkozó része is kiemeli.* A globális nevelés elsődlegesen a tapasztalati tanulásra, a kooperatív és projekt módszerre, valamint a közösségi

tanulás lehetőségeire épít, hiszen a szociális és állampolgári készségek körébe tartoznak a kritikus gondolkodás, az együttműködés, a hatékony konfliktuskezelés, a felelős döntéshozatal és a mérlegelés készsége.

A globális neveléssel összefüggő készség-, és képességfejlesztés azonban nem valósítható meg teljes körűen a hagyományos, ún. frontális óravezetési módszerekkel és tartalomközpontú, kvantitatív megközelítéssel, amelyet a magyar nevelési-oktatási célintézmények egy részében még mindig alkalmaznak.

2.A Külgazdasági és Külügyminisztérium feladatai a Koncepció megvalósításában

2.1. Külgazdasági és Külügyminisztérium célfeladatai és eszközei

A KKM mint a NEFE szakpolitika működtetője és kormányzati koordinátora a koncepció elfogadását követően a NEFE Stratégia félidős értékelése (2017) során beépíti a globális nevelés feladatait a 2020-ig szóló cselekvési tervbe, amelyet a NEFE TB tematikus feladatokra bontva jóváhagyott. Ebben meghatározásra kerül, hogy a KKM a globális felelősségvállalás témakörben a *szemléletformálás terén milyen előrehaladást szeretne elérni a nemzetközi fejlesztési oktatás, illetve a nem-formális és informális oktatási keretekben, együttműködve a szakmai intézményekkel, a civil társadalom szervezeteivel, a magánszektoralal, az egyházi szervezetekkel és a kommunikációs szakterület, a média képviselőivel. Ebben a folyamatban szoroson követni kívánja a NEFE Stratégiában és a NEFE törvényben megfogalmazott feladatokat, az érvényes nemzetközi dokumentumok és kötelezettségek figyelembevételével.*

2.1.1. Európai Fejlesztés Éve tapasztalatainak összesítése és hasznosítása az elkövetkezendő években

A KKM a fenti folyamatban szoroson támaszkodni kíván az Európa Fejlesztési Éve (a továbbiakban: EYD2015) alatt összegyűlt magyarországi tapasztalatokra és kommunikációs lendületre. Az EYD2015 éve alatt megrendezésre került **87 esemény** felrázta a magyar társadalmat és a szokásos közösségi rendezvényeknek különös hangsúlyt adva megnyitotta a gondolkodás dimenzióit a globális világproblémák iránt, felkeltve az érdeklődést azok kezelhetőségére.

Az események fókuszában a fiatalok álltak. 2015 folyamán a korábban is népszerű fesztiválok a globális témák, problémák beemelésével izgalmasabbá váltak és ezáltal fontos terepévé is a *társadalom érzékenyítésének*. Ezek a tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a szórakozás mellett a fiatalok elfogadják és érdeklődéssel kísérik a globális szemléletformálás legkülönbözőbb megnyilvánulásait, a tematikus vetélkedőkben helytállnak, a szituációs játékok és az empátiára támaszkodó megoldáskereső konfliktushelyzetek imitációs gyakorlatai élményt adtak számunkra.

Az EYD2015 programjaiban sok iskola vett részt. Ezek között kiemelkedő volt a V4 körben meghirdetett gyermekrajz-pályázat, amelyen csak Magyarországon 52 iskola vett részt. A tartalmas és felelős gondolkodást tükröző rajzok jól mutatják azokat a *képességeket*,

amelyekkel a tizenéves korosztály rendelkezik. Ezek a képességek biztatóak a globális felelősségvállalás *jövő nemzedékének életmódváltásaihoz* és az alkalmazás sikeréhez.

A KKM által koordinált szerteágazó rendezvények nagy sajtónyilvánosságot kaptak, jó kapcsolat alakult ki a sajtó képviselőivel, amelyet meg kíván tartani, mivel az *újyszerű és modern kommunikációs eszközökre* támaszkodó szakmai-társadalmi kapcsolat nagyban hozzájárulhat a tudatosságnöveléshez.

Az EYD2015 tapasztalataiból kiindulva újra kell tervezni a szakpolitika kapcsolatát a modern kommunikációs eszközök ismeretével felvértezett kommunikációs intézményekkel, a magánszektoralal és a sajtó széles szakmai közegével. Szükség van egy 2020-ig szóló kommunikációs cselekvési terv kidolgozására is, több újyszerű szakpolitikai téma szélesebb megismertetése és a társadalom NEFE tudatosságának növelése érdekében. Ez közvetlen kapcsolatokat, közösen kialakított, társadalmi érzékenységet kiváltó formákat igényel, a KKM nem-formális és informális globális nevelési feladatait tekintve.

2.1.2. A NEFE Koordinációs Tárcaközi Bizottság részvétele az Agenda 2030 magyarországi megvalósításában

A globális felelősségvállalásra nevelés témaköre nemcsak a KKM-et és az EMMI-t érinti, és az Agenda 2030, a Fenntartható Fejlődési Célok összetettsége indokolja - a témával foglalkozzon a NEFE TB, azaz a többi minisztérium is.

A KKM szakpolitikai főosztálya 2015. december 15-én tájékoztatta a NEFE Koordinációs Tárcaközi Bizottságot a globális nevelésről készülő Konceptióról, melyen az EMMI képviselője tájékoztatta a TB-t az EMMI részvételéről és támogató álláspontjáról. A NEFE TB elfogadta az Agenda 2030 közös megvalósítására vonatkozó határozatot.

2.1.3. Döntéshozók különböző szintjének megszólítása

A téma összetettsége is indokolja, hogy a magyar közéletben ismertté és támogatottá váljanak a Konceptióban megfogalmazott célok és kapjanak támogatottságot a döntéshozók különböző szintjén a kitűzött végrehajtási feladatok. Megszólítandó intézmények: pl. a Parlament, a parlamenti bizottságok, képviselők, az önkormányzatok, a rektori konferenciák, az MTA intézmények, az egyházi szervezetek, a sajtó képviselői stb. A nemzetközi közösségekben található jó gyakorlatok is azt mutatják, hogy ott sikeres a globális felelősségvállalásra nevelés, ahol az együttműködés szélesebb partneri viszonyra épül, (pl. Ausztriában Globális Nevelési Fórum működik).

A globális felelősségvállalásra nevelés akkor lehet hatékony, ha egyszerre reflektál a helyi, és a világban zajló jelenségekre, folyamatokra. Ezért megfontolandó, hogy a kötelező 50 órás iskolai közösségi szolgálat ideje alatt legyen lehetőség **nemzetközi fejlesztési és humanitárius ismeretek és tapasztalatok megszerzésére** és ezekkel kapcsolatos önkéntes tevékenységek megismerésére.

2.1.4. A KKM feladatai a nemzetközi fejlesztési oktatás és társadalmi tudatosság terén

A KKM 2014 nyarától új struktúrájában működik. Ez kötelezi arra is, hogy a jövőben, különösen a *fejlesztési oktatás* területén nagyobb súlyt helyezzen a gazdasági szereplőkre, a gazdasági együttműködés hazai és recipiens partnereire. A fejlesztési oktatás sikeresen indult a vállalati körökben az EYD2015 programjain keresztül 2015-ben, melyet célszerű folytatni elsősorban gazdasági kamarákkal együttműködésben, vagy más partnerekkel fejlesztési oktatási hálózat kiépítésével.

Magyarország a fejlődő országbeli partnereit segíti ösztöndíjak nyújtásával. A nagyszámú külföldi diák megjelenése a magyarországi intézményekben lehetővé teszi bevonásukat a tudatosságnövelő programokba.

A KKM külgazdasági feladataihoz köthetően a NEFE szakpolitikai főosztály az elmúlt év gyakorlatát követve szorosabb kapcsolatot ápol a *külképviseletek gazdasági szakembereivel és a külgazdasági attasékkal* a NEFE kapcsolatok, együttműködések sikere érdekében.

2.1.5. A NEFE és humanitárius tudatosság mérhetősége, visszacsatolások a modern tájékoztatás és önértékelések rendszerében (pl. NEFE Stratégia 2017-es félidős értékelőjében)

A NEFE és humanitárius társadalmi tudatosság alakulását mérve következtetéseket vonnak le Magyarországról különböző nemzetközi intézmények, szervezetek. Ilyen pl. az EU részéről a tagországok összehasonlítása céljából két évente végzendő Eurobarometer felmérés, de teszik ezt a magyar civil szervezetek is szakértői tanulmányaikban. A KKM szakpolitikai főosztálya is szembesül az önértékelés feladatával a NEFE Stratégia 2017-es félidős értékelése kapcsán. Ezért célszerű kialakítani azt a közös értékeken alapuló mérési módszert, amely lehetővé teszi az eredmények megállapítását, s teret ad a tanulságok visszacsatolásának.

3. Emberi Erőforrások Minisztériuma feladatai a Konceptió megvalósításában

3.1. A globális felelősségvállalásra nevelés bevezetése a formális oktatásba

A folyamatban levő NAT felülvizsgálat vegye figyelembe a Konceptió által javasolt tartalmi kiegészítéseket, fogalmazza meg a globális felelősségvállalásra nevelés fontosságát a formális oktatásban és konkrét feladatként jelölje meg annak végrehajtását.

Ennek kapcsán szükséges az eddig ismert hazai és nemzetközi jó gyakorlatok bemutatása, megismerése, a tapasztalatok átadása, amely segítheti a fenti folyamat eredményességét.

Az Ökoiskolai nevelési-oktatási programot tekintve a globális nevelés témakörben kifejlesztett modulok bemutatása, tapasztalatainak hasznosítása⁴ szükséges, így különösen a globális nevelés témaköreinek bővítése szükséges: az emberi méltóság tiszteletére és szolidaritásra nevelés, a demokráciára nevelés, aktív állampolgárságra nevelés, az emberi jogok ismeretére, tudatosítására és tiszteletére nevelés, más kultúrák tiszteletére nevelés, a környezettudatosságra és fenntarthatóságra nevelés, nevelés a fejlődésért.⁵

⁴ (<http://ofi.hu/okoiskola-nevelési-oktatási-program>)

⁵ Ferenc pápa *Laudato si'* (Áldott légy!) kezdetű enciklikája is egyértelműen az „ökológiai megtérés” szükségességéről szól. Alaposan kidolgozott, a társadalmi, tudományos, gazdasági és politikai szempontokra is

A fenntarthatóság olyan gondolkodásmód kialakítását igényli - nem csak a környezeti nevelés minden szereplőjétől, hanem a társadalom minden tagjától, - amely képes a világ kihívásait **rendszerben** szemlélni, azokra választ adni.

A zöld óvodák és az ökoiskolák – általános- és középiskolák – élenjárói lehetnek a globális nevelés iránti elkötelezettségnek, hiszen már érzékenyek a helyi- és globális problémákra, és kialakult a rendszerben gondolkodás technikája. Tapasztalataik megosztása segíthetné mindazokat az intézményeket, amelyek most lépnek majd a fenntarthatóságra nevelés, globális nevelés útjára. Ugyanakkor **hangsúlyozni kell a globális nevelés Agenda 2030 szemlélete szerinti értelmezést.**

Az Agenda 2030 tartalmának ismeretében újra kell gondolni az eddigi, fenntarthatóságot szolgáló nevelésben-oktatásban megjelenő fogalmak és tartalmak helytállóságát, s a szükséges módosításokat a szemléletben és a fogalmak szintjén el kell végezni.

3.2. A globális felelősségvállalásra nevelés feltételrendszerének kidolgozása, kialakítása

- Pedagógusképzés és továbbképzés,
- elérhető modern ismeret és tananyagok, segédeszközök, adatbázisok, on-line eszközök, pályázati lehetőségek,
- elismerési rendszer,
- hazai és nemzetközi együttműködések.

A pedagógusok és a nevelési-oktatási intézmények irányítói (igazgatók, tankerületi igazgatók, intézmény fenntartók) számára megfelelő képzések, továbbképzések, on-line tanulási lehetőségek biztosítása szükséges a globális jelenségek megértése és a tanítási-tanulási folyamatokba illesztése terén.

Ehhez a meglévő struktúrák és a felsőoktatási és pedagógus-továbbképzési **akkreditációk kiegészítése** szükséges, továbbá az ismeretek, a **tananyagok és a segédanyagok frissítése.**

A továbbképzések tekintetében a fennálló **Pedagógiai Oktatási Központok (a továbbiakban: POK)** által meghirdetett továbbképzések **igény szerint bővíthetők új tematikájú akkreditációkkal.**

A felsőoktatási képzések terén **a megújulás lehetőségét teremti meg** a felsőoktatásban szerezhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről szóló 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelet. A **hallgató-központú gondolkodás a megújuló képzési és kimeneti követelményekben a kompetenciák, tudás, képesség elemein át jelenik meg a globális nevelés szemlélete.**

figyelmet fordító enciklikáról van szó, mely a fenntarthatóságra nevelést, globális nevelést szorgalmazza, a jelenlegi szemléletmódunk mielőbbi megváltoztatását sürgeti.

4. Közös feladatok a Külgazdasági és Külügyminisztérium és az Emberi Erőforrások Minisztériuma számára a Koncepció megvalósításában

4.1. Folyamatos párbeszéd és **szakmai konzultáció** a releváns **hazai és nemzetközi szervezetekkel, szakértőkkel**, ideértve a felelős magyar *kormányzati*, illetve *uniós intézmények*, a vonatkozó *parlamenti testületek*, a *különböző szintű oktatási intézmények*, *szakmai tömörülések*, *szakmai és civil szervezetek*, *az érdekelt vállalatok és a média képviselőit*.

4.2. Rendszeres **szakmai fórumok szervezése** a globális felelősségvállalásra nevelés, a fenntartható fejlődésre nevelés és a kapcsolódó területeken folyó munkák bemutatása és megvitatása érdekében az érintettek széles körének bevonásával. (Az érintett szakterületek feltérképezése is feladat.)

4.3. Átlátható **elismerési rendszer** kidolgozása a területen kimagasló eredményeket felmutató szakemberek, pedagógusok, oktatók, intézményvezetők, civil és kormányzati szakemberek, szervezetek számára.

4.4. Rendszeres **kutatások** végzése és **publikációk** megjelentetése a globális felelősségvállalásra nevelés, a demokráciára nevelés és a kapcsolódó területeken folyó munkák bemutatása és megvitatása érdekében, az érintettek legszélesebb körének bevonásával. (pl. Fenntartható Fejlődési Intézetek, tanszékek).

4.5. Pályázati és támogatási rendszer kidolgozása a globális felelősségvállalásra nevelés és a kapcsolódó területeken folyó tevékenységek/projektek támogatására kormányzati, szakmai, civil és üzleti támogatók, partnerek bevonásával.

4.6. A nemzetközi sztenderdekkel összhangban álló **értékelési-visszacsatolási rendszer** kidolgozása és bevezetése.

5. A Koncepció megvalósításának várható hatásai

A köznevelésben és a felnőttoktatásban résztvevők egy olyan komplex, rendszerszintű szemléletet sajátítanak el, amelynek segítségével könnyebbé válik számukra az egyre bonyolultabbá váló világ jelenségeinek értelmezése.

- A helyi és globális társadalmi problémákkal való komplex és holisztikus foglalkozás **növeli társadalmi érzékenységüket és társadalmi szolidaritásukat**, ezért valószínűsíthető, hogy nagyobb számban fognak részt venni hazai és nemzetközi *önkéntes, közösségi szolgálati és fejlesztési tevékenységekben*.
- A világ jelenségeinek összetettebb megismerése segít abban, hogy **tudatosabb viszonyt** alakítsanak ki az emberek a környezetünkhöz, a fogyasztáshoz, a pénz és a végesen fogyó energia felhasználásához, továbbá a globális problémák megoldásához.
- A **globális felelősségvállalásra nevelés innovatív módszereinek és eszközeinek** megjelenése következtében a nevelési-oktatási intézmények a pedagógiai innováció

színterévé válnak, mindez hatást gyakorol az intézmények légkörére, és a pedagógiai kultúrára.

- A pedagógusok, az oktatók és az oktatási intézmények irányítói is **nyitottabbá** válnak az új tartalmak és módszerek iránt, valamint képessé válnak szakmailag magas színvonalon és innovatív eszközökkel *beépíteni a globális tartalmakat és dilemmákat* mindennapi pedagógiai gyakorlatukba, munkájukba.
- Több vállalat fog **tudatosabb CSR stratégiát** kidolgozni és alkalmazni, és így részt venni a helyi és globális társadalmi, gazdasági, és környezeti problémák orvoslásában.
- A hatékonyabb kommunikáció következtében a **média erősebb elkötelezettséget** vállal a téma szélesebb rétegek számára érthető, izgalmas megjelenítésében.

Az így szocializálódó új nemzedékek újfajta gondolkodásmódja hatékony együttműködést eredményez a Koncepció időtávján túlmutatóan is, és egy befogadóbb, elfogadóbb, nyitottabb, szolidárisabb társadalomban élhetünk.